

РОЗДІЛ VI

Головні напрямки зовнішньої політики Великої Британії

1. Зовнішньополітична концепція Англії на початку “холодної війни” (фактори сприяння).
2. Великобританія: шлях до Європейського співтовариства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великобританія / Под ред. С.П. Мадзоевского и др.– М., 1981.
2. Володин С. Англия в современной мировой политике // Международная жизнь. – 1984. – №6. – С. 56-64.
3. Симонов В.А. Британия без туманов. – М., 1985.
4. Колосов Г.В. Военно-политический курс Англии в Европе. – М., 1984.
5. Барановский В.Г. Западная Европа: военно-политическая интеграция. – М., 1988.
6. Матвеев В.М. Великобритания: итоги политики консерваторов. – М., 1986.
7. Зовнішня політика Великобританії // Камінський А. Вступ до міжнародних відносин. – Львів, 1995.

1. Друга світова війна та її закінчення сповіщали про кінець “класичної” британської політики балансу сил, яку Лондон практикував протягом попередніх століть.

Починаючи фактично з XV ст., відколи Англія ризикнула стати *континентальною європейською великодержавою* і сформувала себе як велика морська держава, основним принципом британської зовнішньої політики був баланс сил як у європейському, так і в глобальному масштабах.

Цьому сприяло наступне:

Перше. Географічне положення, яке відкривало Англії морські шляхи і давало змогу контролювати виходи із Північного і Балтійського морів.

Друге. Морський флот, який гарантував силову перевагу і домінування Лондона на океанах і морях.

Третє. Успішність та ефективність британської політики балансу сил, недопущення виникнення на континенті іншої держави, яка загрожувала б національним інтересам Англії.

Четверте. Принцип балансу сил був не тільки серцевиною воєнної і зовнішньополітичної доктрини Великобританії, а й функціональною проекцією самої британської політичної ментальності, яка на базі англійського національного характеру вивтворила специфічну імперську політичну культуру.

П'яте. Політика балансу сил між Німеччиною і Францією в параметрах європейського континенту в 1930-х роках, що прискорило відродження німецького капіталізму в його гітлерівській формі (згадаймо відвідування Чемберленом Гітлера, підштовхування до розв'язання війни на Сході і, як наслідок, – Мюнхен 1938 року).

Шосте. Поява на міжнародній арені у передвоєнні часи нових великодержав – США і СРСР. У листопаді 1943 року після конференції у Тегерані У. Черчілль писав: "...я зрозумів, якою малою нацією ми є. Там я сидів з великим російським ведмедем з одного боку і великим американським буйволом, – з другого, а між ними двома сидів малий англійський осел, який єдиний знав правильну дорогу додому..."¹

Сьоме. Зміна акцептів у американсько-англійських відносинах. Ф. Рузвельт не при одній нагоді давав зрозуміти Черчілльові, що "американці" не потребують "греків" (тобто англійців) для їхньої нової "Римської імперії".²

Новою зовнішньополітичною концепцією Великобританії стала політика "рівноваги сил", головними базами якої мали бути, з одного боку, Співдружність націй, а з другого – "об'єднана Європа".

2. Розглянемо "європейську концепцію" Черчілля. Саме Черчілль був автором і архітектором "європейської концепції" Лондона.

У розпалі війни (1942 – початок 1943 рр.) Черчілль висунув ідею створення "Ради Європи" (*Council of Europe*).

Після 1945 року Черчілль стає активним речником об'єднання Європи. Його виступи у Цюриху 1946 року, у Лондоні 1947 року і Гаазі 1948 року мали широкий резонанс у Західній Європі і в світі.

У Лондоні 1947 року він започаткував "Об'єднаний європейський рух" (*United Europe Movement*), а 1949 року за його ініціативою виникла "Рада Європи" як асамблея для діалогу між парламентаристами.

В ті часи Черчілль часто говорив про "Сполучені Штати Європи", але в цю назву він мало вкладав конкретного змісту.

Саме у цій площині концепція Черчілля пересікалась із подібною концепцією де Голля, який теж висунув проект європейської єдності "від Атлантики до Уралу".

¹ Камінський А. ... - С. 132.

² Там само. – С. 133.

Генерал де Голль вимагав, щоб Франція стала лідером об'єднаної Європи; був переконаний, що політика Англії – це продовження політики закріплення гегемонії Вашингтона в Європі.

До речі, спільним для Черчілля і де Голля було:

- загальні концептуальні формулювання і підкреслення *державної суверенності* їх країн.

В цілому, англійська – *черчіллівська* – європейська політика виглядала половинчатою, недостатньою, сирію у порівнянні з французькими європейськими планами *Жана Моне* – хресного батька Європейського співтовариства, *Роберта Шумана* – міністра закордонних справ Франції, *Рене Плевена* – французького прем'єра, які пропонували об'єднану Європу у формі *наднаціональних економічних, міліарних і політичних інтегрованих систем*.

1955 року Англія включилася у формування Західноєвропейського союзу (*Western European Union*) – йшлося про конкретні оборонні цілі.

Переломним моментом в еволюції англійської європейської політики був Римський договір *березня 1957 року*, який створив Спільний ринок.

Англіїці погодилися з фактичним станом речей у зовнішній політиці і пішли за приповідкою: *“If you can't beat them join them”* (“Якщо не можеш їх перемогти, приєднуйся до них”).

У січні 1973 року Великобританія остаточно вступила в Європейське співтовариство.